

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**GEC PILOT STUDY
MARKING GUIDELINE 2023
SESOTHO HOME LANGUAGE
GRADE 9**

Potso 1 Temakutlwiso

- *Letshwao le lelang bakeng sa karabo e nepahetseng.*
- *Ha ho letshwaho la halofo.*

Palo	Karabo e lebelletsweng		
1.1	C	Mashome a robedi le metso e mehlano.	✓
1.2	C	E ile ya fumantshwa kgau	✓
1.3	C	Ho ba le motlakase o lekaneng	✓
1.4	B	Tsa borakgwebo potlana/tse nyenyane	✓
1.5	C	Ho buuwa ka ho kenngwa tshebetsong mokgahlelo wa 8	✓
1.6	D	Timatima e tlisa tshenyeho ya disebediswa, tlhokeho ya mosebetsi, ho putlama ha moruo	✓
1.7	B	Naha yohle e lefifi. Naha yohle e lefifi.	✓
1.8	A	A tshwenyehile	✓
1.9	D	Mothofatso	✓
1.10	B	Diporesente tse mashome a robedi	✓
1.11	D	Bothata ba motlakase ke ba Afrika Borwa yohle	✓
1.12	C	Nnete. Mmuso ha o lekole le ho ntjhafatsa boleng ba dijeneratara tse fehang motlakase.	✓
1.13	B	Ka 1990 dijeneratara di ile tsa ahwa empa ka 2008 mmuso o ile wa qala ho ba le mathata a ho fepela Afrika Borwa ka motlakase.	✓
1.14	C	Se bolela hore o fumana moputso ho tswa mahlakoreng a fetang bonngwe.	✓
1.15	C	Tsena di bonahala e le ditlamorao tsa manyofonyofo le boshodu ba ditjhelete.	✓
1.16	C	Mmuso ha o na bokgoni ba ho lokisa dijeneratara tse fehang motlakase mme sena se etsa ho be le ho putlama ha moruo.	✓

Palo	Karabo e lebelletsweng		
1.17	A	le bontsha ho makala.	✓
1.18	C	Baneng bahiretswe ho tsamaisa diteishene tsa motlakase ba ne ba se na tsebo ya mosebetsi oo ba o etsang.	✓
1.19	B	A hore timatima ha e tlo fela haufinyana.	✓
1.20	A	MaAfrika Borwa ohle	✓
1.21	A	Babadi ba ka halefela mmuso	✓
1.22	D	Timatima e ya mokgahlelong wa borobedi.	✓
1.23	B	Batho ba tla qetella ba sebedisa ditofa tsa kgase, parafine, mashala le dikerese.	✓
1.24	D	Ho bontsha kamoo Eskom e neng e tshepahala le ho sebetsa ka teng nakong e fetileng	✓
1.25	A	E totobatsa mathata a bakilweng ke timatima.	✓

Potso 2: Ditema tsa ditshwantsho

Ela hloko: Potso 2.1 le 2.2 di tshwanela ho rekotwa mmoho jwalo ka dikarolo tsa ya bobedi.

- *Potso e le nngwe e na le leshwao le le leng.*
- *Ha ho matshwao a halofo a tla ajwang.*

2.1 Papatso

Palo	Dikarabo tse lebelletsweng		
2.1.1	B	Sesepa sa lifebuoy.	✓
2.1.2	D	Batho ba ratang sesepa se bolayang dikokwanahloko.	✓
2.1.3	C	ho hohela bareki	✓
2.1.4	B	Phetheletso	✓
2.1.5	A	E bontsha hore ba thabile/ ba kgotsofetse kamora ho re ba sebedise lifebuoy.	✓

2.2 Khathunu

- O se ke wa fokotsa matshwao a moithuti bakeng sa diphoso tse tshwanang ho feta bonngwe.
- Ha ho matshwao a halofo a tla ajwang.

Palo	Dikarabo tse lebelletsweng	Tlhakisetso	Matswao
2.2.1	Kantorong / ofising ✓ KAPA mosebetsing. ✓	Fana ka letshwao le le1 bakeng sa sebaka se nepahetseng.	[1]
2.2.2	Tshebediso e mpe ya marangrang ✓ KAPA Tlhoriso ya marangrang ✓ KAPA Tlhekefetso eo ba e tholang ho marangrang ✓	Amohela e le nngwe e nepahetseng. bakeng sa mophetwa	[1]
2.2.3	Sa ho sarelwa ✓ KAPA Sa ho hlonama ✓ KAPA Sa ho utlwa bohloko ✓ KAPA Se senang kgotsofalo KAPA Sebontshang maswabi ✓	Amohela karabo e le nngwe le e utlwalang.	[1]
2.2.4	Ke hore batho ba buang ka ba bang marangrang ba nahana hore ba a swaswa empa ba roba dipelo tsa ba bang ba be ba nahane le ho ipolaya. / Puo ya boswaswi ✓	Fana ka letshwao le le 1 bakeng karabo e utlwalang .	[1]
2.2.5	Kgarebe eo e nyahame ✓ KAPA O eme hole le lepothopo /khumphutara ya hae ho bontsha hore ha a sa batla ho e bula ka lebaka la tlhekefetso ya marangrang ✓ KAPA Molomo wa hae o bontsha a kgenne ✓ KAPA O shebahala a sa apara hobane o ipona a tlontlotsewe ke tlhekefetso ya marangrang ✓	Letshwao le le 1 bakeng sa tlhaloso e nepahetseng ya diketsahalo Foreimeng ya B.	[1]

Palo	Dikarabo tse lebelletsweng	Tlhakisetso	Matswao
2.2.6	Ke ya C ✓ LEBAKA Re bona ka mofuta wa pudulwana e sebedisitsweng / e nang le metsu ✓	Matshwao a 2 bakeng sa ho akanngwa ha maikutlo a baphetwa se bakeng sa ho fana ka lesedi la setshwantso. Letswao le le 1 bakeng sa ho fana ka nomoro ya foreimi e nepahetseng. Ha ho fanwe ka letshwao bakeng sa tlhaloso e sa dumellaneng le maikutlo.	[2]
2.2.7	Ke hore bahlorisi ba marangrang ba ke ba tlohele ho dula ba romella batho melaetsa e ba utlwisang bohloko. ✓ KAPA Ke ho etsa hore bahlorisi ba tlohele ho ngola melaetsa e hlorinsang batho marangrang ✓ KAPA Batho ba sebedise marangrang ka tshwanelo ✓	Letswao 1 bakeng sa Karabo e utlwahalang e amanang le diketsahalo .	[1]
2.2.8	Ba tla sulafallwa ke bophelo hobane ba dula ba hlekefetswa marangrang ✓ KAPA Ba qetella ba se ba sa sebedise marangrang ✓ KAPA Ba qetella ba sena dikamano tse ntle le batho ✓ KAPA Ba tla tlohela mosebetsi hobane boleng ba bona bo thefulehile. ✓	Matshwao a 2 bakeng sa maikutlo a hao mabapi le dikamano tsa diketsahalo tse hlahellang diforeiming tsa khathunu . Letswao 1 bakeng sa ho fana ka puo e nepahetseng ya mmele ho tiisa maikutlo ao ho fanweng ka ona. Ha ho fanwe ka letshwao bakeng sa tlhaloso e sa dumellaneng le maikutlo.	[2]

Potso 3: Kgutsufatso

MEHOPOLO E LABELLETSWENG: Tse ding tsa dintlha tse latelang tse 7 kapa tse tshwanang le tsona			
1.	O ka phela hantle ka tjehele e nyane ha o sa reke dintho tseo o sa dihlokeng ./ Boloka tjehele ka ho reka dintho tseo o hlohang o tlohele tseo o sa di hlokeng.	DIKAHARE: Letswao lele 1 bakeng sa ntlha e lebaneng le e utlwisisehang.	10

2.	O ka boloka tjehelete ka ho sebedisa dipalangwang tsa setjhaba.	<p>O se ke wa fokotsa matshwao bakeng sa mopeleto le thutapuo e fosahetseng ha disa fetole moelelo.</p> <p><i>DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO:</i> <i>Ho qoba phoso ya hore matshwao a puo a fete matshwao bakeng sa dintlha, abela puo matshwao jwalo kaha ho bontshitswe ka tlase.</i></p> <p>Dintlha tse1–3 tse nepahetseng; fana ka letshwao le le 1 Dintlha 4–5 di nepahetsen: fana ka matshwao a 2 Dintlha 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3</p> <p><i>Se ke wa fokotsa matshwao bakeng sa sebopeho se fosahetseng kapa ho qotsa ka kotloloho ho tswa temeng kapa palo e fosahetseng KAPA ho se balwe ha mantswe. Tshwaya dintlha ho fihla palong e batlahalang ya mantswe o tlohele mme o tlohele a mang.</i></p> <p><i>O se kewa fokoletsa baithuti matshwao ha ba sa etsa moralo. Tshwaya moralo le ha o sa phethahala.</i></p>
3.	Kgaotsa ho sebedisa tjehelete dinthong tsa boithabiso .	
4.	Dumellana le lelapa hore disebediswa tse lefellowang kgwedi le kgwedi di sebediswe ka nepo .	
5.	Fokotsang hoja mabenkeleng a rekisang dijo le je dijo tse hlophisitsweng lapeng / Qoba ho reka dijo mabenkeleng le ho reka dijo mabenkeleng le ho lahla tse setseng.	
6.	Reka dintho ha ho entswe dinyehlisetso mabekeleng /Bolka tjehelete ka ho lema serapa sa meroho.	
7.	O ka phela hantle ka mokgolo o monyane ha oreka dintho tseo o dihlokang e seng tseo o di batlang	
8.	O ka eketsa tjehelete ya hao ka ho rekisa dintho tseo o sa disebediseng	
9.	Tlohela feshene le boithabiso bo fetelletseng.	

Potso 4: Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Palo.	Karabo tse lebelletsweng		
4.1	D	Hohle	✓
4.2	A	Polelokopane	✓
4.3	C	Phupu	✓
4.4	B	Sulafalletswe	✓
4.5	C	polelwanakutu.	✓
4.6	C	Kaha	✓
4.7	B	Lekgethi	✓
4.8	B	Lehlaosi	✓
4.9	A	Tsohle di ne di lokisitswe ke ntate Kgakgau bakeng sa mohla lepato	✓
4.10	B	bohloko	✓
4.11	D	-a	✓
4.12	D	Mong.	✓
4.13	C	Kaha Tokelo o ile a etsa diphuputso, ntate Kgakgau o ile a fumana pheko mme a tswa sepetlele.	✓
4.14	D	Yona	✓
4.15	B	Mampodi	✓
4.16	C	Tokelo o tla phetla dibuka tse nyane le tse kgolo	✓
4.17	A	Tokelo o botsa ngaka hore hobaneng ha bohloko ba mofetshe bo ntse bo tota leha ntatae a le sepetlele.	✓
4.18	C	Ke dingaka tsa banna feela tse kgonang ho phekola mofetshe ya masapo.	✓
4.19	D	eo	✓
4.20	A	Palo ya dibuka	✓